

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.31>**О. В. Гладій**кандидат юридичних наук, докторант кафедри публічного та приватного права
Університет митної справи та фінансів

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

У науковій статті автором розглядається питання визначення поняття, структури та системи адміністративно-процесуальних правовідносин. Встановлено, що різновидом правовідносин є адміністративно-процесуальні правовідносини. З'ясовано, що зміст та сутність адміністративно-процесуальних правовідносин має розглядатися в аспекті реалізації охоронної функції правового регулювання. Підкреслено, що однією з основних функцій правового регулювання є охоронна функція, яка спрямована на забезпечення охорони прав і інтересів громадян, підприємств, організацій та суспільства в цілому. Встановлено, що основні аспекти охоронної функції правового регулювання включають: захист прав і свобод, забезпечення правопорядку, захист від зловживань владою, збалансування приватних та публічних інтересів. Визначено, що правове регулювання створює закони і норми, які гарантують захист основних прав і свобод людини, що включає право на життя, свободу виразу, право на власність, право на справедливий судовий процес та інші. Підкреслено, що шляхом надання правового статусу цим правам, система права забезпечує їхню охорону від порушень. Зроблено висновок, що сутність адміністративно-процесуальних правовідносин виявляється у їх здатності врегулювати сферу публічного управління, налагодити соціальний діалог між владою, населенням, державою та бізнесом. Визначено, що соціальне управління є комплексом дій, процесів і практик, спрямованих на організацію та впровадження політик і програм у сфері соціальної справедливості, громадського благополуччя і соціальної діяльності. Аргументовано, що основними складовими соціального управління є: формулювання і розробка політик, що включає в себе аналіз суспільних проблем, визначення пріоритетів та цілей, а також створення політик і програм, спрямованих на вирішення цих проблем; реалізацію програм і проектів, що включає виділення ресурсів, організацію діяльності і залучення виконавчих органів для здійснення конкретних заходів; моніторинг і оцінка, що включає збір даних, аналіз результатів і коригування стратегій у відповідності до знайдених проблем і викликів; співробітництво і партнерство, що сприяє забезпеченню більш ефективної та збалансованої діяльності; забезпечення соціальної справедливості і рівності; публічна участь і відкритість, що вимагає належного рівня правової активності та належності виконання соціальних програм; забезпечення ефективності і результативності, адже соціальне управління має бути орієнтоване на досягнення конкретних результатів і вирішення соціальних проблем.

Ключові слова: адміністративно-процесуальні правовідносини, ознаки, поняття, публічне управління, публічний інтерес, соціальне управління.

Постановка проблеми. Правовідносини - це взаємовідносини між суб'єктами права, які базуються на правових нормах. Правовідносини можуть охоплювати відносини між особами, організаціями, державою і іншими суб'єктами, що регулюються законами і іншими нормативно-правовими актами. Процес правового регулювання передбачає створення пра-

вових норм і механізмів їх застосування для забезпечення порядку і справедливості в суспільстві. Це включає в себе створення законів, регуляторних актів, судової системи та інших інструментів для врегулювання правовідносин. Правове регулювання спрямоване на досягнення справедливості в суспільстві. Це означає забезпечення рівноправ'я та захист прав кожного громадянина, а також баланс між приватними і публічними інтересами.

Право намагається забезпечити врегулювання конфліктів і вирішення суперечок на основі закону і справедливості. Ефективність правового регулювання визначається здатністю системи права до вирішення конкретних суспільних проблем і конфліктів. Це включає в себе швидкість і доступність судових процедур, чіткість і стабільність правових норм, а також здатність до адаптації до змін у суспільстві. Правове регулювання впливає на суспільний розвиток, створюючи умови для економічного зростання, інновацій, соціальної стабільності та інших аспектів розвитку. Воно також сприяє підтримці прав і свобод громадян, що сприяє загальному добробуту. Теорія правовідносин та їх сутність є предметом наукових досліджень у галузі юриспруденції і соціології права. Дослідження цих питань допомагає розуміти природу права і сприяє вдосконаленню правової системи. Загальновизнаним є поділ системи права на галузі матеріального права та галузі процесуального права, де останні виконують функцію охорони інтересів соціальної особи, а відтак відносяться до механізму гарантування прав і свобод людини. Дослідження змісту та критеріїв класифікації правовідносин в цілому, і зокрема, адміністративно-процесуальних відносин не втрачає своєї актуальності і є необхідним задля встановлення критеріїв ефективності їх реалізації.

Стан наукової розробки проблеми.

Встановлення змісту та системи адміністративно-процесуальних правовідносин відноситься до надзвичайно актуальних проблем, що хвилюють як практиків, так і науковців. Доцільним є виокремити наукові публікації таких вчених, як В. Б. Авер'янов [1], Ю. П. Битяк [2], Р. А. Калюжний [3], Ю. О. Легеза [4] та ін.. При цьому спостерігається різноманіття підходів до розуміння категорії «адміністративно-процесуальні правовідносини», що ускладнює дослідження їх змісту, але не виключає таких можливостей.

Метою статті є формулювання поняття адміністративно-процесуальних правовідносин та встановлення їх функціонального змісту.

Виклад основного матеріалу. Різновидом правовідносин є адміністратив-

но-процесуальні правовідносини. Зміст та сутність адміністративно-процесуальних правовідносин має розглядатися в аспекті реалізації охоронної функції правового регулювання. Однією з основних функцій правового регулювання є охоронна функція. Ця функція спрямована на забезпечення охорони прав і інтересів громадян, підприємств, організацій та суспільства в цілому. Основні аспекти охоронної функції правового регулювання включають: захист прав і свобод, забезпечення правопорядку, захист від зловживань владою, збалансування приватних та публічних інтересів. Правове регулювання створює закони і норми, які гарантують захист основних прав і свобод людини. Це включає право на життя, свободу виразу, право на власність, право на справедливий судовий процес та інші. Шляхом надання правового статусу цим правам, система права забезпечує їхню охорону від порушень.

Правове регулювання встановлює норми та правила поведінки, які сприяють збереженню правопорядку в суспільстві. Це означає запобігання і протидію порушенням закону, а також забезпечення правопорядку через правопорядкові органи, поліцію і систему судів.

Правове регулювання встановлює обмеження для владних органів і інших суб'єктів влади, щоб запобігти зловживанню владою. Це допомагає уникнути авторитаризму та забезпечити збалансованість між правами громадян і владою. Правове регулювання регулює економічні відносини, забезпечуючи дотримання договорів і правил конкуренції. Воно також захищає права підприємств і громадян у сфері власності, інтелектуальної власності та інших аспектів бізнесу.

Охоронна функція правового регулювання грає ключову роль у забезпеченні справедливості, правопорядку і захисті прав та інтересів різних суб'єктів суспільства. Вона сприяє створенню стабільного та гармонійного суспільства, де права та обов'язки громадян дотримуються відповідно до закону.

Узагальнюючи, правове регулювання є важливою складовою суспільства, і його ефективність визначає ступінь справедливості та гармонійного розвитку суспіль-

ства. Наукові дослідження в галузі права допомагають вдосконалювати цю систему та забезпечувати відповідність її завданням і потребам сучасного суспільства.

В. В. Копейчиков підкреслює, що сутність правовідносин полягає у їх здатності унормування суспільних відносин врегулювати взаємодію учасників соціального буття [5, с. 152]. Унормування соціальних (суспільних) правовідносин має відбуватися в усіх сферах життя людини та функціонування держави, правове регулювання відтак є універсальним інструментом впливу [6, с. 92].

Адміністративно-процесуальним правовідносинам притаманні такі ознаки, як : спеціальна підстава виникнення – публічно-управлінська сфера; предмет регулювання – спори виникають у зв'язку використанням об'єктів державної, комунальної та інших форм власності [7].

Варто зазначити, що право реалізується через ухвалення нормативних актів, а відтак і реалізація правовідносин вимагає унормування [8, с. 47]. Таким чином, реалізація адміністративно-процесуальних відносин, як зазначає В. В. Галуцько, вимагає їх унормування. Саме унормування відносин дозволяє встановити міру можливої процесуальної діяльності особи [9, с. 143-146]. Подібний підхід підтримано у дослідженнях В. К. Колпакова та О. В. Кузьменко, де зазначається, що правовідносини не можуть відбутися, якщо не будуть належним чином врегульовані [10, с. 172-175].

Таким чином, адміністративні процесуальні правовідносини необхідно розуміти через їх публічно-управлінський зміст [11, с. 57]. О. І. Харитонова зазначає, що сутність адміністративних правовідносин розкривається через формування управлінської сфери та сприяє встановленню громадського порядку, тоді як адміністративно-процесуальні відносини виконують також функцію попередження порушення та є гарантією здійснення компенсаційної функції [12, с. 193].

Висновок. Таким чином, сутність адміністративно-процесуальних правовідносин виявляється у їх здатності врегулювати сферу публічного управління, налагодити соціальний діалог між владою, населенням, державою та бізнесом. Соці-

альне управління - це комплекс дій, процесів і практик, спрямованих на організацію та впровадження політик і програм у сфері соціальної справедливості, громадського благополуччя і соціальної діяльності. Основними складовими соціального управління є: формулювання і розробка політик, що включає в себе аналіз суспільних проблем, визначення пріоритетів та цілей, а також створення політик і програм, спрямованих на вирішення цих проблем; реалізацію програм і проектів, що включає виділення ресурсів, організацію діяльності і залучення виконавчих органів для здійснення конкретних заходів; моніторинг і оцінка, що включає збір даних, аналіз результатів і коригування стратегій у відповідності до знайдених проблем і викликів; співробітництво і партнерство, що сприяє забезпеченню більш ефективної та збалансованої діяльності; забезпечення соціальної справедливості і рівності; публічна участь і відкритість, що вимагає належного рівня правової активності та належності виконання соціальних програм; забезпечення ефективності і результативності, адже соціальне управління має бути орієнтоване на досягнення конкретних результатів і вирішення соціальних проблем. Соціальне управління повинно сприяти забезпеченню рівних можливостей і прав для всіх громадян незалежно від їхньої раси, статі, віку, класу, інвалідності та інших характеристик. Воно повинно допомагати вирішувати проблеми соціальної нерівності і дискримінації [12, с. 6].

Таким чином, адміністративно-процесуальні відносини реалізуються через певну сукупність процесуальних та процедурних норм, формує механізм компенсації порушеного права у сфері публічного управління.

Список використаної літератури:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колеґія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Вид-во «Юридична думка», 2004. 584 с.
2. Правова система України: історія стан та перспективи: Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2008. 576 с.

3. Калюжний Р. А. Публічний інтерес в адміністративному праві. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/26547/1/Публічний%20інтерес%20у%20адміністративному%20праві.pdf>
4. Легеза Ю.О. Функції держави як зміст її сутності. *Науковий вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ.* 2012. № 2. С. 68–75.
5. Загальна теорія держави і права: навч. посібник / А. М. Колодій [та ін.] ; ред. В. В. Копейчиков ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. К. : Юрінком Інтер, 1998. 17 с.
6. Костицький М. В. Філософські та наукознавчі проблеми юриспруденції (як науково-практичного комплексу) та окремих галузей юридичної науки. Філософські та методологічні проблеми права. 2013. № 1–2. С. 3–10
7. Кукурудз Р.О. Адміністративно-юрисдикційний процес – сфера об'єктивізації інституту апеляції. Митна справа. 2009. № 5 (частина 2). С. 20-25.
8. Цивільне процесуальне право України: Підручник / [Бичкова С.С., Бірюков І.А., Бобрик В.І. та ін.]; За заг ред. С.С. Бичкової. – К.: Атіка, 2009. – 760 с.
9. Галунько В.В., Курило В.І., Короєд С.О. та ін. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В.В. Галунько, В.І. Курило, С.О. Короєд, О.Ю. Дрозд, І.В.Гиренко, О.М. Єщук, І.М. Риженко, А.А. Іванищук, Р.Д. Саунін, І.М. Ямкова]; за ред. проф. В.В. Галунька. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.
10. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: підручник. В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. К. : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
11. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Х. : Право, 2010. 624 с.
12. Харитоновна О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2004. 435 с.

Hladii O. The concept of administrative procedural relations

In the scientific article, the author examines the issue of defining the concept, structure and system of administrative procedural legal relations. It has been established that a type of legal relationship is administrative procedural legal relationship. It was found that the content and essence of the administrative procedural legal relationship should be considered in terms of implementing the security function of legal regulation. It is emphasized that one of the main functions of legal regulation is the security function, aimed at ensuring the protection of the rights and interests of citizens, enterprises, organizations and society as a whole. It has been established that the main aspects of the protective function of legal regulation include the protection of rights and freedoms, ensuring law and order, protection against abuse of power, and balancing private and public interests. It has been determined that legal regulation creates laws and norms that guarantee the protection of fundamental human rights and freedoms, including the right to life, freedom of expression, the right to property, the right to a fair trial and others. It is emphasized that by providing legal status to these rights, the legal system ensures their protection from violations. It is concluded that the essence of the administrative procedural legal relationship is expressed in their ability to regulate the sphere of public administration, to establish social dialogue between the authorities, the population, the state and business. It has been determined that social management is a set of actions, processes and practices aimed at organizing and implementing policies and programs in the field of social justice, public well-being and social performance. It is argued that the main components of social management are: the formulation and development of policies, including the analysis of public problems, the determination of priorities and goals, as well as the creation of policies and programs aimed at solving these problems; implementation of programs and projects, which includes the allocation of resources, organization of activities and involvement of executive bodies to implement specific measures; monitoring and evaluation, which includes collecting data, analyzing results and adjusting strategies in accordance with identified problems and challenges; cooperation and partnership to ensure more efficient and balanced activities; ensuring social justice and equality; public participation and openness, requiring an appropriate level of legal activity and involvement in the implementation of social programs; ensuring efficiency and effectiveness, because social management should be focused on achieving specific results and solving social problems.

Key words: administrative-procedural legal relationship, signs, concept, public administration, public interest, social management.